

Zabarna E.M.
Doctor of Economic Sciences, Professor
Smorodinova A.S.
Graduate student
Odessa National Polytechnic University, Ukraine

LEVERS OF STIMULATION AND ASSESSMENT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT

Забарна Е.М.
д.е.н., професор
Смородінова А.С.
Студентка магістратури
Одеський національний політехнічний університет, Україна

ВАЖЕЛІ СТИМУЛЮВАННЯ ТА ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

In article the main approaches to understanding of the term "innovative development" were considered, the direction of innovative development in modern economy are allocated, and levers of stimulation and an assessment of innovative development are also defined

Keywords: *innovative development, innovation, stimulation, assessment, lever, innovative process*

У статті були розглянуті основні підходи до розуміння терміну «інноваційний розвиток», виділені напрями інноваційного розвитку в сучасній економіці, а також визначені важелі стимулювання та оцінки інноваційного розвитку.

Ключові слова: *інноваційний розвиток, інновація, стимулювання, оцінка, важелі, інноваційний процес*

Проблема активізації інноваційної діяльності на різних економічних рівнях господарювання набуває принципового значення в контексті проведення ринкових реформ в Україні та підвищення ефективності господарювання.

Інноваційний розвиток – це процес сучасного виробництва, який характеризується зростанням обсягів виробленої продукції та підвищенням її конкурентоспроможності, що досягається переважно за рахунок активного використання нових знань. Забезпечення інноваційного та економічного розвитку вимагає створення відповідних важелів, що стимулюють інноваційну діяльність і впровадження її результатів у господарську практику.

У фаховій економічній літературі представлено два основних підходи до розуміння терміну «інноваційний розвиток»:

1) предметно-технологічний або орієнтований на науковий результат, при

якому інноваційний розвиток розглядається як кінцевий результат наукової чи науково-технічної [2];

2) функціональний, при якому інноваційний розвиток пов'язується із функціями створення, впровадження, поширення нововведень та реалізації інноваційних проектів [3].

В більшості випадків як у дослідженнях вітчизняних, так і іноземних науковців термін «інноваційний розвиток» використовується, коли йдеться про відповідний тип розвитку на макрорівні і проводяться дослідження щодо механізму реалізації науково-технічного прогресу (НТП) в процесі економічного розвитку країни, регіону, формування так званої економіки знань, пошуку нових джерел економічного зростання, побудови державної інноваційної моделі розвитку тощо [1].

Таблиця 1

Порівняння дефініцій поняття «інноваційний розвиток підприємства»

Автори	Інноваційний розвиток підприємства – це	Відмітні характеристики дефініції
О. Адаменко	діяльність підприємства, що спирається на постійний пошук нових методів та засобів задоволення споживацьких потреб та підвищення ефективності господарювання, розвиток, що передбачає розширення меж інноваційної діяльності та впровадження інновацій в усі сфери діяльності підприємства	Нові методи і засоби задоволення потреб споживачів, підвищення ефективності, впровадження інновацій у різні сфери діяльності
І. Борисова	створення на фондовому ринку привабливості з точки зору дохідності інвестиційного ризику, тобто підвищення вартості бізнесу шляхом управління інноваціями	Дохідність інвестиційного ризику; вартість бізнесу
Х. Гумба	не тільки основний інноваційний процес, але і розвиток системи факторів та умов, необхідних для його здійснення, тобто інноваційного потенціалу	Інноваційний процес; інноваційний потенціал
Н. Заглумша	сукупність відносин, що виникають у ході цілеспрямованого підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності організації на основі інновацій	Сукупність відносин, підвищення ефективності та конкурентоспроможності через інновації
С. Ілляшенко	процес господарювання, що спирається на безупинному пошуку і використанні нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємств у мінливих умовах зовнішнього середовища у рамках обраної місії та прийнятої мотивації діяльності і пов'язаний з модифікацією існуючих ринків збуту	Процес господарювання; реалізація потенціалу, модифікація діяльності, ринки збуту
М. Касс	складний та довготривалий процес інноваційних перетворень на підприємстві, що включає набір цілей, заходів, які плануються, систему мотивації та способів фінансування	Інноваційні проведення; процес проведення наукових досліджень і розробок, створення новинок та освоєння їх у виробництві
А. Кібіткін, М. Чечурина	розгортання інноваційного процесу впровадження нововведень (частіше за все	Процес упровадження нововведень

	технічного, технологічного характеру)	
О. Мороз	процес пошуку та створення нової продукції та процесів на основі використання сукупності всіх наявних засобів та можливостей підприємства, що веде до якісних змін (підвищення конкурентоспроможності, збільшення стійкості в мінливих зовнішніх умовах, формування нових ринків збуту)	Пошук та створення нової продукції і процесів, якісні зміни
І. Підкамінний, В. Ципуринда	шлях, який базується на поглибленні поєднання цілей підприємства, його підсистем, цілей кожної особистості, яка працює в колективі, вдосконаленні її діяльності, вдосконаленні бізнес-процесів для досягнення загальних стратегічних цілей	Поглиблення поєднання цілей підприємства та кожного його працівника; удосконалення діяльності та бізнес процесів
Т. Пілявоз	процес цілеспрямованого послідовного руху підприємства до збалансованого інноваційного стану під впливом синергетичної дії зовнішніх та внутрішніх факторів, що визначають стійкість організаційно-функціональної системи підприємства в умовах ринкової економіки, який характеризується результатом якості, досягнутим залежно від інтенсивності та швидкості інноваційних процесів на підприємстві	Цілеспрямований, послідовний рух до збалансованого інноваційного стану; результат якості, що залежить від інтенсивності та швидкості інноваційних процесів
С. Поляков, І. Степнов, І. Федулов, Ю. Погорелов	такий розвиток підприємства, де джерелом розвитку є інновації	Розвиток за рахунок інновацій

При цьому, під «інноваційним типом розвитку» розуміють спосіб економічного зростання, заснований на постійних і систематичних нововведеннях, спрямованих на суттєве якісне поліпшення всіх аспектів діяльності господарської системи, на періодичному перегрупуванні сил, обумовленому логікою НТП, цілями і завданнями розвитку системи, можливістю використання певних ресурсних факторів у створенні інноваційних товарів і формуванні конкурентних переваг. Поряд з тим, інноваційною вважають таку модель розвитку, яка безпосередньо ґрунтується на отриманні нових наукових результатів та їх технологічному впровадженні у виробництво, забезпечуючи приріст ВВП, головним чином, за рахунок виробництва і реалізації наукоємної продукції та послуг.

Як правило, термін «інноваційний розвиток» вже тривалий час використовується і на мікрорівні. Наявні дефініції поняття «інноваційний розвиток підприємства», що представлені в наукових працях вчених є неоднорідними (табл. 1).

Аналіз наведених дефініцій показує наступне.

По-перше, ряд науковців пов'язують інноваційний розвиток із розгортанням інноваційного процесу. По-друге, деякі науковці наголошують

на тісному взаємозв'язку між інноваційним розвитком та потенціалом підприємства (передусім інноваційним). По-третє, є науковці, які дуже вузько визначають це поняття і фактично акцентують увагу лише на джерелі цього розвитку – інноваціях. Інші ж, наполягаючи, що основою інноваційного розвитку підприємства є інновації або управління ними ототожнюють цей розвиток із сукупністю відносин, що виникають у ході цілеспрямованого підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності, чи наполягають на тому, що він спрямований на підвищення вартості бізнесу, тобто на створення привабливості з точки зору дохідності інвестиційного ризику. По-четверте, дехто з науковців фактично ставить знак рівності між розвитком та діяльністю. По-п'яте, існує позиція науковців, які наголошують, що інноваційний розвиток підприємства веде до якісних змін.

Отже, зауважимо, що інноваційний розвиток підприємства варто визначати як процес спрямованої закономірної зміни стану підприємства, що залежить від інноваційного потенціалу цього підприємства та джерелом якого є інновації, що створюють якісно нові можливості для подальшої діяльності підприємства на ринку шляхом реалізації уміння знаходити нові рішення, ідеї та результати винаходів.

Можна виділити наступні напрями інноваційного розвитку в сучасній економіці. Комплексна механізація і автоматизація виробництва – широке впровадження і взаємопов'язаних і взаємозалежних машин, апаратів, приладів, обладнання на всіх ділянках виробництва, операціях і видах робіт. Вона сприяє інтенсифікації виробництва, зростанню продуктивності праці, скороченню частки ручної праці у виробництві, полегшенню і поліпшенню умов праці, зниженню трудомісткості продукції. Отже, механізація витісняє ручну працю і замінює його машинами в основних і допоміжних технологічних операціях.

Автоматизація виробництва означає застосування технічних засобів з метою повної або часткової заміни участі людини в процесах отримання, перетворення, передачі і використання енергії, матеріалів або інформації. Автоматизація може бути: частковою (охоплює окремі операції і процеси); комплексною (охоплює весь цикл робіт); повної (автоматизований процес реалізується без безпосередньої участі людини).

Хімізація виробництва – удосконалення виробничих процесів у результаті впровадження хімічних технологій, сировини, матеріалів, виробів з метою інтенсифікації, отримання нових видів продукції і підвищення їх якості. Це знижує витрати виробництва і підвищує ефективність діяльності підприємства на ринку. Наприклад, лаки та покриття «нового покоління», хімічні добавки, синтетичні волокна, легкі і міцні пластмаси.

Електронізація виробництва – забезпечення всіх підрозділів організації високоефективними засобами електроніки – від персональних комп'ютерів до супутникової системи зв'язку та інформації. На базі ЕОМ і мікропроцесорів створюють технологічні комплекси, машини і обладнання, вимірювальні,

регулюючі та інформаційні системи, ведуть проектно-конструкторські роботи і наукові дослідження, здійснюють інформаційне обслуговування, навчання. Це підвищує продуктивність праці, скорочує час отримання інформації, збільшує швидкість виробничого процесу.

Створення і впровадження нових матеріалів, що володіють якісно новими ефективними властивостями (жароміцних, надпровідність, корозійної і радіаційною стійкістю), дозволяє підвищувати конкурентоспроможність виробленої продукції. Це, у свою чергу, позитивно відіб'ється на показниках прибутку організації.

Освоєння нових технологій вирішує багато виробничих та соціально-економічних проблем. У виробничому процесі принципово нові технології дозволяють збільшити обсяг продукції, що випускається, не використовуючи додаткові фактори виробництва. Розвиток нових біотехнологій допоможе вирішити проблеми голоду в країнах, що розвиваються, боротьби з шкідниками сільськогосподарських культур без шкоди екології, забезпеченості сировиною усіх регіонів світової економіки, створення безвідходного виробництва.

Вітчизняні підприємства, в умовах спаду виробництва в період економічних реформ, зіткнулися із серйозною проблемою у сфері інноваційного розвитку. Основні складнощі були викликані відмовою фінансування НДДКР з боку держави, що призвело до тимчасового заморожування цього виду діяльності організації. Перехід підприємств на самофінансування, залучення вітчизняних та іноземних інвесторів спонукало підприємства до інноваційної діяльності. Крім того, керівники промислових підприємств усвідомили, що стратегічне планування в галузі інновацій є основоположним елементом підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання в ринкових умовах. У зв'язку з цим, частину внутрішніх інвестицій стали спрямовувати на інноваційний розвиток підприємства.

Інновації створюються абсолютною більшістю підприємств і організацій світу. Однак, незначну їх кількість можна назвати інноваційними. Головна відмінність інноваційно активних підприємств полягає в орієнтації на зміни, які стають нормою для їх діяльності. Інноваційне підприємство у своїй стратегії заздалегідь орієнтується на необхідність постійної роботи над новими товарами і послугами, тобто одночасно з виробництвом продукції відбувається планомірна підготовка майбутніх новинок.

Цілеспрямоване і ефективне управління інноваційним розвитком потребує попередньої діагностики його стану. Вона передбачає оцінку поточного стану інноваційної культури підприємства, а також її окремих складових і їх елементів, порівняння отриманих оцінок з критичними значеннями і вибір на цій основі заходів щодо стимулювання інноваційного розвитку [5, 6]. Дослідження авторів свідчать, що фактично єдино прийнятним методом оцінки є експертний, причому у якості експертів слід обирати як працівників самого підприємства-інноватора (керівників і провідних фахівців), так і осіб зі сторони

(представників економічних контрагентів підприємства: споживачів, посередників, постачальників та ін., а також контактних аудиторій: ЗМІ, місцевого населення, місцевих органів влади тощо). Такий підхід дозволить усебічно і неупереджено оцінити стан інноваційної культури, підвищить ступінь об'єктивності.

Найважливішим важелем стимулювання інноваційного розвитку підприємств – є державне регулювання. Подальша реалізація державної політики у сфері науки, технологій та інновацій вимагає наявності відпрацьованої комплексної, взаємопов'язаної в усіх елементах системи регулювання розвитком наукового потенціалу держави, узгодження її механізмів з основними засадами державної економічної політики та визначеними пріоритетами інноваційного поступу. Сучасний етап розвитку національної економіки потребує підвищення ефективності виробничої структури, розвитку внутрішнього ринку та діяльності, орієнтованої на експорт; потребується посилення наукового та практичного інтересу до проблем інноваційної діяльності.

Сучасний етап соціально-економічного розвитку України характеризується існуванням бар'єрів, які уповільнюють підвищення рівня інновацій вітчизняної економіки та їх ефективності. Стимулювання інноваційного розвитку сприятиме створенню умов для масового пошуку результативних шляхів технологічних змін і підтримки позитивних винаходів. Вітчизняна економіка потребує розробки ефективних механізмів державного регулювання інноваційного розвитку.

Аналіз особливостей інноваційного розвитку свідчить про необхідність системного підходу до створення оптимальних умов для ефективного подальшого його розвитку та відпрацювання дієвого соціально-економічного механізму для стимулювання мотивації працівників інтелектуальної праці до розробки та втілення новітніх ідей, пропозицій, наукових розробок, що сприятиме конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Подальші наукові розвідки доцільно здійснювати у напрямі вивчення та використання досвіду розвинених країн у питанні реалізації та підтримки інноваційних процесів у вітчизняній економіці, що сприятиме формуванню дієвої системи стимулювання інноваційної діяльності та задоволенню суспільних потреб при обмежених наявних виробничих і природних ресурсах.

Література:

1. Арменский А. Е. Обновление научного мировоззрения и осуществление прорыва в научной гонке как преддверие инновационного развития // Инновации. – 2011. – № 10. – С. 49-52.
2. Васин В. А., Минделли Л. Э. Пространственные аспекты формирования и развития национальной инновационной системы // Инновации. – 2011. – № 11. – С. 24-34.

3. Гранюк Н. А. Деякі аспекти інноваційного розвитку України в умовах інтеграції // Проблеми науки. – 2011 – № 10. – С. 2-6.
4. Давідов М. В. Шляхи організаційно-фінансового забезпечення інноваційного процесу на підприємствах України // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 4. – С. 130-134.
5. Заглумина Н. А. Управление инновационными процессами на предприятии на основе оценки совокупного инновационного потенциала // Инновации. – 2010. – № 2. – С. 108-113.
6. Захарін С. В., Коваленко Д. І. Міжнародний досвід управління інноваційним розвитком регіонів та можливості його використання в Україні // Проблеми науки. – 2011. – № 11. – С. 2-9.